



שולחן ערוך

SHULCHAN ARUCH



יורה דעה ר"א • YORE DE'AH 201

ELUCIDATED TRANSLATION
Including summaries of Taz and Shach

SIMAN 201

The Halachos of a Mikvah and its waters. Includes 75 se'ifim

Se'if 1

Tevila is only when completely immersed in a Mikvah or Maayan containing 40 Seah / How to calculate the 40 Seah / Size of the structure containing the water

TAZ:

☒ Any amount of Maayan water is sufficient to purify vessels (provided that they can be completely immersed in the water).

☒* Washing one's self by hand, as well as pouring water over oneself, doesn't make one pure

SHACH:

☒ Rain water purifies; a spring is not necessary

Dug wells qualify as 'a spring'

☒ All waters connected to the stream of a Maayan can be combined to reach 40 Se'ah

☒ A mere drop missing from 40 Se'ah disqualifies the Mikvah

The full 40 Se'ah is required even for someone who can completely immerse in less water

☒ The varying amounts of Etzba'os mentioned in the Beis Yosef are simply different forms of calculating the same 40 Se'ah, one using wider fingers than others

A woman is not elevated from her impurity by washing herself in a bathhouse; ☒ even if all the waters of the world will pass over her, she remains impure, and one will receive Kares for having relations with her, until she immerses her entire body, at once, ☒ in the waters of a Mikvah, ☒ or a Maayan (spring) which has ☒ forty seah of water.

The measurement of this amount of water is an amah by an amah, by the height of three amos - squared, this is calculated using amos of six tefachim and half an etzba. If the water container is wider than an amah, and is not as high as three amos, it is Kosher, provided that she - the one immersing in it, can cover her entire body in the water at once. And the geometric value of the water's area must add up to ☒ 44,118.5 etzba'os.

The size of the pit in which the water is contained must be larger than this above mentioned amount, so that when the one immersing in it enters the Mikva, and the water automatically rises, there still remains 40 seah of water in the pit and does not flow out of it, leaving less than that in the Mikvah.

בין רחיצה
בידיה ובין
עלו עליה
מים אינן
מטהרין

[[א]] ואפי' עלו עליה כל מימות כו'. זה לשון הרמב"ם, ובטור כתוב או עלו כו', וצריך ליישב דהכי קאמר, לא מבעי אם רחצה במרחץ ובידיה רחצה עצמה בכל גופה, אלא אפילו עלו עליה דרך שפיכה, דזה

מועיל לענין ט' קבין השייכים לתפלה, הכא לא מהני: (א) או מעיין כו'. היינו לאדם, אבל לכלים מטהר מעיין בכל שהוא לדברי הכל,

מעיין מטהר
כלים בכ"ש

סימן רא

דיני המקוה ומימיו. ובו ע"ה סעיפים:

א. טבילה הוא רק בבת אחת במקוה או מעיין שיש בה מ"ס / חשבון מ"ס / גודל החרין של המקוה

¹ אין האשה עולה מטומאתה ברחיצה במרחץ,

[[א]] ואפילו עלו עליה כל מימות שבעולם עדיין היא בטומאתה וחייבים עליה כרת, ² עד שתטבול כל גופה בבת אחת ^(א) במי מקוה ^(ב) או מעיין ³ שיש בהם ^(ג) מ' סאה.

ושיעורה אמה על אמה על רום שלש אמות במרובע, ⁴ באמה בת ששה טפחים וחצי אצבע, ⁵ ואם הוא רחב יותר ^(ז) ואינו גבוה כל כך ^(ח) כשר, אם יכולה להתכנסות כל גופה בהן בבת אחת, ⁶ וצריך שיעלה בתשבורת ^(י) מ"ד אלף וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע.

וצריך שיהיה החרין שבו המים גדול יותר משיעור זה, כדי שכשתכנס הטובלת ויפחתו המים ישארו שם מ' סאה:

באר הגולה: ¹ לשון הרמב"ם בפי"א מהא"ב. ² ציינתיו לעיל ריש סי. קצו וקצח. ³ ברייתא עבודת כוכבים דף ע"ה וספ"ק דחגיגה. ⁴ רשב"ץ בשם הראב"ד דבעינן אמה שוחקת, וכ' הרשב"א שהשוחקת יתירה על העצבה חצי אצבע ממשנה ט' פי"ז דכלים. ⁵ רבינו ירוחם. ⁶ הוא לפי חשבון אמה בת ו' טפחים וחצי אצבע שהוא כ"ד אצבעות וחצי אצבע דאז יש באמה על אמה ת"ר אצבעות וברום ג' אמות מ"ד אלפים וקי"ח אצבעות וג' חלקים שמניית אצבע, ולא דק הרב בשמניית האצבע ולחומרא.

ציונים להרמ"א: א. ד"ע בב"ה ב. תוס' פ' ערבי פסחים

א במי מקוה כו'. היינו מי גשמים שנקוו לגומא, ואף על פי שאינן מים חיים, שאין צריך מים חיים אלא לזב, (דכתיב ביה מים חיים), ולא לגדה ולזבה. טור ופוסקים. אבל הבארות שנובעים הם מעיין גמור (לכל

מקוה היינו
מי גשמים,
וא"צ מים
חיים

בארות
הנובעים הם
מעין גמורים

דבר), כמו שכתב מהרי"ק והבית יוסף בשם תרומת הדשן, ובתשובת הרמב"ן סימן רל"א, ע"ש: **ב או**

מעיין כו'. כתב בית יוסף, 'משמע שאם המים משוכים כגון מעיין שהוא זוחל, ואין בשום מקום ממנו מ' סאה, אבל כשתצרף כל המים שמתחלה ועד סוף הם מ' סאה, טובלין בכל מקום ממנו שגוף הנטבל מתכסה בו, בין אדם בין כלי', עד כאן לשונו. והביא ראיות, ומביאו דרכי משה, ופשוט הוא: **ג מ' סאה**

כל מימיו
המעיין
המחוברים
מצטרפים
לחשבון מ"ס

כו'. אבל אם חסר כל שהוא פסול, בית יוסף, ופשוט הוא. ואפילו גופה קטן שמתכסה בפחות ממ' סאה אין טבילה עולה בו עד שיהא מ' סאה. טור

חסר כ"ש
פסול

שיעור מ"ס
היינו גם
להמתכסה
בפחות
משיעור זה

והפוסקים: **ד ואינו גבוה כל כך כו'.** עיין לעיל סימן קצ"ח סעיף ל"ז, ולקמן סעיף ס"ו: **ה כשר.** כשיש בין הכל מ' סאה: **ו מ"ד אלף וקי"ח אצבעות כו'.** כן כתב בבדק הבית, ובבית יוסף כתב מ"א אלף ותע"ב אצבעות, והחשבון ההוא מכון באמה בת ו' טפחים, שהוא כ"ד אצבעות, שאמה על אמה היינו כ"ד אצבעות על כ"ד אצבעות, הוא תקע"ו אצבעות, וברום ג' אמות, היינו ע"ב אצבעות ע"ב פעמים תקע"ו, עולה מ"א אלף תע"ב, וכאן כתב דבריו על פי מה שכתב הרשב"א דבעינן אמה שוחקת, שהיא יתרה על העצבה חצי אצבע, שאמה על אמה הוא כ"ד אצבעות וחצי על כ"ד אצבעות וחצי, שהוא ת"ר אצבעות ורביע, וברום ג' אמות, היינו ע"ג אצבעות וחצי ע"ג וחצי פעמים ת"ר ורביע, עולה מ"ד אלף קי"ח וחצי אצבע פחות חצי רביע אצבע ודוק. ואין דבריו שבבית יוסף סותרים למה שכתב כאן בשולחן ערוך, דבבית יוסף איירי באצבעות שוחקות, שהם מ"א אלף תע"ב, ולכך לא זכר החצי אצבע, אבל כאן מיירי באצבעות עוצבות, שהם מ"ד אלף קי"ח, אבל מכל מקום הכל עולה לשיעור מ' סאה, לא פחות ולא יותר, וכדאמרין בסוף פרק ערבי פסחים (ק"ט), רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע כו', כדתנן מי מקוה אמה על אמה ברום ג' אמות, ושיעור חכמים מ' סאה כו', ואמה ואצבעות דנקט התם איירי בשוחקות, שהן מ' סאה. ובמעדני מלך דף

שני
חשבונות של
אצבעות
המובאים
בב"י הם
אותה שיעור
של מ"ס,
ורק שא'
מיירי
באצבעות
שוחקות וא'
בעוצבות

ש"ד ע"ב כתב שבבית יוסף לא עיין בדיוק לחשוב גם החצי אצבע יתירה שבאמה שוחקת, ואל תתמה שהרי כן מצינו לרש"י ורשב"ם, וגם התוס' והרי"ף בפרק ערבי פסחים, כשעמדו כולם למנין ומספר שיעור רביעית כוס שהוציאו מחשבון של המקוה מ' סאה, לא תמצא בשום אחד מחשבונם שהשגיתו על חצי אצבע שבמדה היתירה, אבל יש לי לומר דהתם שאני, שתכלית חשבונם הוא למצוא רביעית כוס דאינו אלא מדרבנן, לפיכך לא היה להם לחוש לאצבע

כמו שכתב הטור:

(ב) באשבורן. פירוש

שהם קבועים וקיימים

בבור, או על ידי גדר

שעושה סביבם, ואם הם

זוחלין פסולין, דכתיב

אך מעיין, ודרשי מעיין

מטהר בזוחלין ואין

מקוה מטהרת בזוחלין:

ב. טהרת מי מעיין אף בזחילה ומי גשמים דוקא

באשבורן / עירוב מי / מעיין עם נוטפין / רוב נוטפין

ומיעוט מעיין דינו כמקוה / במקום שאין מקוה טובלין

בנהר כשאינו פוסק לגמרי אחר הגשם

ז מי מעיין מטהרין⁸ אף בזוחלין, (פירוש זוחלין,

נמשכים והולכים ואינן מכונסים), מי גשמים אין מטהרין

אלא (ב) ח באשבורן, (פירוש, מקום עמוק שמתכנסים בו

המים ונקרא אשבורן), (אבל על ידי זחילה פסולין מן התורה⁹,

ט) אם הם לחוד בלא מעיין.

9 היו הזוחלין מן המעיין מתערבין עם הנוטפין שהם מי גשמים,

באר הגולה: 7. משנה סוף פ"ק דמקואות. 8. טור וכ"כ התוס' שבת דף ס"ה ע"ב, וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות מקואות וש"פ, וטעמא דמלתא משום דמעיין נקרא בכל ענין בין בזוחלין בין באשבורן, אבל מקוה אינו נקרא אלא באשבורן כדכתיב יקוו המים אל מקום אחד, וכדאי גזונא מפרשי' מקוה דכתיב בקרא. 9. לשון הרמב"ם פ"ט דין י"ד מהא דאבוה דשמואל עביד מקואות לבנתיה וכו' שבת שם ע"א, והא דתנן במשנה ה' פ"ה דמקואות העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים וכו' הוא להכשירן לזבים ולמצורעים דבעינן מים חיים אבל לענין אשבורן מהני אפי' מחצה על מחצה, כ"מ וב"י בשם הראב"ד בספר בעלי הנפש.

צינונים להרמ"א: ג. ב"י בשם מהרי"ק שורש קט"ו ות"ה סימן רכ"ד

מקוואות. אלא נקוט האי כללא בידך, דאמה ואצבעות שבש"ס ופוסקים בענין זה איירי בשוחקות, ועל זה כתב הרשב"א שהן יתירות חצי אצבע על העוצבות, וכשתעשה מהן עוצבות יעלו מ"ד אלף קי"ח אצבעות, וכמו שכתב המחבר הלכך אנן חשבינן לכולי עוצבות, ובעינן מ"ד אלף קי"ח אצבעות, וכן הסכים הגאון אבי מורי ז"ל, וכל זה ברור. ועיין בתשובת מבי"ט חלק ב' סי' קמ"ג דף ס"ח ס"ט. ובתשובת מהרי"ו סי' ע"ה כתב דאורך ב' מנעלים מאדם בינוני היינו אמה, ועיין שם. ועיין לקמן ריש סימן רע"ב כתבתי בשם הרמב"ם אגודל כמה הוא: ז אף כו'. וכל שכן באשבורן: ח באשבורן. פירוש, שהן מכונסין ועומדין במקום אחד במקוה וכיוצא בו, אבל לא כשהן זוחלין: ט אם הם לחוד. אבל אם הם עם המעיין יתבאר דינו לפנינו: י מתערבים עם הנוטפים כו'. משמע אפילו אין הזוחלין רובא, רק הם שוה בשוה, כל שאין הנוטפים רובא הרי הכל כמעין, וכן כתב בית יוסף בשם הראב"ד בספר בעלי הנפש, דלענין אשבורן אפילו מחצה על מחצה נמי לא בעי, וכן עיקר, דתנן בפרק קמא דמקואות, למעלה מהן מי מעיין שמימיו מועטין שרבה עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן שמע מינה, עד כאן לשונו. אבל צריך עיון, שבספר בעלי הנפש שלפנינו דף ס"ו ע"א איתא איפכא, וזה לשונו, 'מסתברא דמתניתין עיקר דבעינן רוב מים חיים, וההיא דאמרין שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים, לרווחא דמלתא קאמרין, אי נמי כיון דאי אפשר לצמצם בעינן רובא זוחלין, וכלישנא קמא מסתבר, דבעינן רובא דכשרות, ממשנת מקואות ומשמעתא דיבמות פרק הערל, כדבעינן למימר קמן, עד כאן לשונו. וצריך עיון לדינא, דהא נוטפין מדאורייתא פסולים, ועיין בפרק ב' דחולין סוף דף כ"ח וכ"ט גבי מחצה על מחצה כרוב:

מעיין מטהר
בזחילה וגם
כ"ש
באשבורן
אשבורן
היינו
מכונסין
ועומדין
צ"ע לדינא
איך להתנהג
במחצה על
מחצה
דזחילה היא
פסול מה"ט

Se'if 2

Maayan water can be used for Tevilah whether it is flowing or still, whereas rainwater; only when still / Mixture of rainwater and water of a Maayan / When the majority is rainwater / Using the river where there's no Mikvah

TAZ:

☞ Rainwater is only valid when 'collected and still' in a Bor or with something blocking their flow

SHACH:

☞ A Maayan is valid for Tevilah both when flowing and when still

☞ Ashboren means 'collected and still'

☞ It is not clear how to rule in a case of mixed waters where there is exactly the same amount of Notfin and Zochlin

Water from a Maayan (spring) purifies even when flowing, (in a state called ☞ **Zochlin**; water subject to Zechila, meaning that it is running and not 'collected and still'). **Rainwater only purifies when** 'collected and ☞ **still**', (in a state called Ashboren; in a deep place where the water is collected), (but when flowing it is Possul Min Hatorah, if it is not mixed with spring water).

Were the flowing water to be ☞ mixed with Notfin, which

TAZ:

א Trumas Hadeshen asks why doesn't Zriyah (planting; pouring water in a way that makes it fit for Tevilah) remove the Psul of Zchila? It can remove the Psul of She'evin.

Trumas Hadeshen: Unlike

She'evin, the reason for this Psul is not that it was disconnected, therefore connecting it won't help.

Bach: She'evin isn't a Psul Min HaTorah as Zchila is.

Zriyah does help for the Psul of Zchila, only by rivers there's an added reason for concern; the water at the riverbanks are not connected Halachically [since they are swelled by rainwater] and one can mistakenly Tovel there.

SHACH:

א It seems from the Mechaber that when the majority is Maayan water one can immerse there while Zochlin even in the places where the river was not originally flowing before the rainwater entered, but most Poskim disagree and only allow immersing within the river's original boundaries

Even according to those who are lenient and consider all rivers to have a majority of Maayan water, one should be stringent and immerse only within the original boundaries of the river

is rainwater, א it is all considered like Maayan water in regard to all Halachos. א If however the Notfin is the majority, and the rainwater is more than the river it rained into, the Maayan or river do not purify in its flowing state, only when still. One therefore needs to surround himself with a 'Mapatz', (meaning, like a mat),

קושיית התורה"ד, למה אין נוספין נטהר בזריעה כשאובין

תי' התורה"ד, זריעה מהני רק כשהפסול הוא מחמת דהוי תלושין

תי' הב"ח, שאובין נטהר בזריעה דהוי דרבנן משא"כ פסול זוחלין

אה"נ זריעה מועיל גם לפסול זוחלין במקומות שהיה זוחל מעיקרא

(ג) ואם רבו הנוטפין על הזוחלין כו'. כתוב בתרומת הדשן סי' רצ"ד, שמעתי מקשים מאי שנא נוטפין דפסלי זוחלין ברבייתן, ומפקינן להו מתורת זוחלין, ומים שאובין דפסלי המקוה לגמרי, ואפילו הכי אם

היה כבר מקוה של מ' סאה ונפלו לתוכה אפי' אלף סאין שאובין בבת אחת לא יפסלוהו, כמו שכתוב בסימן זה סעיף ט"ו במקוה, ובהמעיין אפילו כל שהוא. ותיירץ שם בתרומת הדשן, ד'כתב הרא"ש, דהטעם שאין שאובין פוסלין

המקוה דהוי כאילו נזרעו בתוכה, והרי הם כמחוברים וכשרים, על כן ניחא הקושיא, דעיקר פסול שאובין הוא דהויין כתלושין על ידי אדם, ולכך מהני בהו זריעה ויתחשבו מחוברים, אבל פסול דנוטפים שאינם מטהרים בזחילה, אינו מטעם שהם תלושים, דהא מקוה שלימה מנוטפים כשרה, ואפילו הכי אין מטהרים על ידי זחילה, הלכך לא מהני בהו זריעה שנוצרו במים זוחלין, דלא מהני אלא לשוויי תלוש למחובר, עד כאן. ומורי חמי ז"ל תירץ קושיא דתרומת הדשן, דשאני שאובין שהם כשרים מן התורה כמבואר לקמן בסימן זה, מה שאין כן בפסול נוטפין שהוא מן התורה. ותמיה לי אהנך תירוצים, דהא בהדיא תנן בפרק ה' דמקואות, מעיין שהוא משוך כנדל והמשיכו הרי הוא כמו שהיה, וזה קאי אנוטפין שריבה בו המעיין, כמו שכתב בית יוסף בשם הר"ן כאן, וגם הראב"ד שנביאנו בסמוך, אם כן חזינן דאף בנוטפין מהני הכשר המעיין, ומלבד זה גם כן תמיה לי, מה חילוק בין זה לזה, מה לי שהתלוש נעשה על ידי זה כמחובר או המחובר נעשה מחובר כמוהו. ונראה לענייני דעתי לכאורה דקושיא מעיקרא ליתא, דהא כתב בית יוסף בשם הראב"ד דיבור המתחיל ובמה שרצה מהרי"ק, שהקשה ממתניתין דנדל שזכרתי, דמשמע אף אם ריבה נוטפין על הזוחלין כשר, אהא דאמרינן בנהר פרת שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין, דשמע מינה דרבו נוטפין פוסל, והא פרת מעיין משוך הוא, ותיירץ דנהר פרת כשמגיע לבבל הוא

יא הרי הכל כמעין. משמע אפילו אותן מקומות שלא היה הנהר הולך בהן מתחלתו, הרי הן כמעין, וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ם, (דלא כמ"ש בד"מ דהרמב"ם ס"ל כמהרי"ק דלקמן), וכתב וזה לשונו, 'ומיהו סהדווא

דר"א בר צדוק (שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין דכשרים ומטהרים בזוחלין), אפילו לפי שיטה זו (דהרמב"ם), ודאי משמע דאפילו במקום שנתרחב הנהר קאי, דלית ליה דאריבה במקום משך הנהר קאי, דאם כן פשיטא, וכי ג' טפין יפסלו הנהר זה', עד כאן לשונו. אבל מהרי"ק כתב בשורש קט"ו, דאפילו הזוחלין רוב אינן מטהרין אלא במקום שהיה מהלך שם בתחלתו, וכן מדומה אני שפסק הראב"ד בהלכות מקוה שיסד', עד כאן לשונו. ובית יוסף דחה דבריו, דדעת הראב"ד איפכא, ואין זו השגה, שהרי כתב וכן מדומה אני כו', וכן האמת שהראב"ד בספר בעלי נפש דף ס"ו ע"א מביא איכא מאן דאמר דסבירא להו הכי, ולא הוה בריר ליה למהרי"ק אי הראב"ד חולק אי לא. תו כתב בית יוסף, 'ומדברי רבינו שמשון והרא"ש בפרק ה' דמקואות, ומדברי המרדכי פרק ב' דשבועות יש להוכיח גם כן דכהר"ן סבירא ליה ודלא כמהרי"ק, שהרי כתבו כו' עד מקמי רבינו ירוחם ומהרי"ק ז"ל, עד כאן לשונו. ונמשך אחריו המעדני מלך דף שי"א ע"א. ולא הבנתי דבר דאדרבה מדברי הר"ש והרא"ש ומרדכי אלו יש להוכיח דכמהרי"ק סבירא ליה, ולא כהר"ן, דאי כהר"ן מאי קשיא להו פשיטא, הא כבר תירץ הר"ן דאשמועינן דאפילו במקום שלא היה מהלך בתחלתו מטהר בזוחלין, אלא ודאי כמהרי"ק סבירא ליה, דאף על פי דזוחלין רובא אינו מטהר במקום שלא היה מהלך בתחלתו. ונראה דאף לסברת ר"ת וסייעתו דלקמן, דמתירין אפילו ברוב נוטפים, היינו במקום שהיה מהלך בתחלתו, אבל במקום שנתרחב, אף ר"ת מודה, אפילו הזוחלין רבו, וכן משמע להדיא ברבינו

דאם כן פשיטא, וכי ג' טפין יפסלו הנהר זה', עד כאן לשונו. אבל מהרי"ק כתב בשורש קט"ו, דאפילו הזוחלין רוב אינן מטהרין אלא במקום שהיה מהלך שם בתחלתו, וכן מדומה אני שפסק הראב"ד בהלכות מקוה שיסד', עד כאן לשונו. ובית יוסף דחה דבריו, דדעת הראב"ד איפכא, ואין זו השגה, שהרי כתב וכן מדומה אני כו', וכן האמת שהראב"ד בספר בעלי נפש דף ס"ו ע"א מביא איכא מאן דאמר דסבירא להו הכי, ולא הוה בריר ליה למהרי"ק אי הראב"ד חולק אי לא. תו כתב בית יוסף, 'ומדברי רבינו שמשון והרא"ש בפרק ה' דמקואות, ומדברי המרדכי פרק ב' דשבועות יש להוכיח גם כן דכהר"ן סבירא ליה ודלא כמהרי"ק, שהרי כתבו כו' עד מקמי רבינו ירוחם ומהרי"ק ז"ל, עד כאן לשונו. ונמשך אחריו המעדני מלך דף שי"א ע"א. ולא הבנתי דבר דאדרבה מדברי הר"ש והרא"ש ומרדכי אלו יש להוכיח דכמהרי"ק סבירא ליה, ולא כהר"ן, דאי כהר"ן מאי קשיא להו פשיטא, הא כבר תירץ הר"ן דאשמועינן דאפילו במקום שלא היה מהלך בתחלתו מטהר בזוחלין, אלא ודאי כמהרי"ק סבירא ליה, דאף על פי דזוחלין רובא אינו מטהר במקום שלא היה מהלך בתחלתו. ונראה דאף לסברת ר"ת וסייעתו דלקמן, דמתירין אפילו ברוב נוטפים, היינו במקום שהיה מהלך בתחלתו, אבל במקום שנתרחב, אף ר"ת מודה, אפילו הזוחלין רבו, וכן משמע להדיא ברבינו

כלה בקיץ ובימות הגשמים הגשמים רבין עליו וממשיכין אותו, על כן הוה כאילו היה המעיין עומד ואינו זוחל, דאיתא בסיפא דמתניתין דנדל דבזה כשריבה נוטפין אינו מטהר בזחילה, ומזה דן הראב"ד דבכל הנהרות שמתמעטים בקיץ, ובימות הגשמים מושכין ועושין נחלים אילך ואילך, דשם לא מטהרים בזוחלין, ואם כן אין

משמע מהמחבר דרוב זוחלין מטהר בזחילה גם במקום שלא היה זוחל מתחילה, אבל רוב פוסקים מחמירין דמטהר במקום שהיה זוחל מתחילה

למעשה גם לדברי המקילין ברוב נוטפין אין להקל כ"א במקום שהיה זוחל מתחילה

כשנזכרו
מים לגומא
ועכשיו
עומדים
כשרים

להמקילין
מותר לטבול
בנהרות כל
השנה דרך
זחילתן

גם כשניכר
שנחרבה מי
הנהר אחר
הגשם מטהר
בזחילה
הועיל ורובו
ממקור
המעין

כשיש מקוה
אין לטבול
בנהרות כ"א
כשהנהר קטן
ובודאי רבו
זחילין

ירוחם: יב עד שיקוו המים כו'. ומשמע דכל שכן אם היה כאן גומא ונתמלאה מגשמים, אף על פי שנזחלו לתוכה מבין ההרים, כיון שעכשיו הם באשבורן מכונסים ועומדים בגומא מותר לטבול בתוכה, והרי

הוא כמקוה, וכן משמע בטור ופוסקים בכמה דוכתי: יג לטבול בנהרות כל השנה.

אפילו דרך זחילתן שאין עשוי כמין מקוה בנהר: יד ורבו הנוטפים כו'. כלומר אף על גב שרואין בעין שרבו הנוטפין על הזוחלין שיש בנהר עשר ידות ממה שהיה בתחילה, אפילו הכי מותר, משום שאין לך טפה יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו ב' טפות, ונמצא עיקר רבויין ממקורן, כן כתבו הפוסקים: טו במקום שאין מקוה. אבל במקום שיש מקוה אין לטבול בנהרות אלא בזמן שהנהר קטן מאד, שאז מותר, וכן כתבו בעטרת זקנים, וכן כתבו הר"ן ושאר פוסקים:

כעין מחצלת), וכיצא בו באותו הנהר המעורב, (יב) עד שיקוו המים ויטבול בהם:

הנה: (יד) וכן נכון להורות ולהחמיר, אבל יש מתירים (יג) לטבול בנהרות כל השנה אף בשעת הגשמים והפשרת שלגים (יד) ורבו הנוטפים על הזוחלין, משום דעיקר גידול הנהר (ד*) הוא ממקום מקורו, וכן נהגו ברוב המקומות (טו) במקום שאין מקוה, ואין למחות ביד הנוהגין להקל, כי יש להם על מי שיסמוכו.

מיהו יש ליזהר מלטבול בנהר המתהווה לגמרי על ידי גשמים, וכשאין גשמים פוסק לגמרי, אף על פי ששאר נהרות שופכים לתוכו בשעת הגשמים ומתהווה על ידן, מכל מקום הואיל ופוסק לגמרי בשעה שאין גשמים אסור לטבול בו דרך זחילתו, עד שיקוו המים שבתוכו, אבל בנהר שאינו פוסק אף על פי שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו מותר לטבול בו בכל מקום¹¹, לפי סברת המקילין ולפי מה שנהגו:

ג. פסול שאובין / ספיקא דאורייתא ודרבנן

11 ארבעים סאה שאמרו, צריך שלא יהיו שאובים, שאם הם שאובים פסולים.

באר הגולה: 11. במשנה ז' פ"א דמקואות ובכמה דוכתי במשנה ותלמוד, ובת"כ יליף לה מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים.

צינונים להרמ"א: ד. מהרי"ק ות"ה שם ושאר אחרוני כתבו ויש להחמיר כשטת הר"ם ורא"ש וסייעתם. ה. טור בשם ר"ת וב"י בשם רש"י וסה"ת וסמ"ג. ו. מהרי"ק ובת"ה שם ומהרי"ו סימן ע' וב"ז סימן קנ"ד. ז. שם במהרי"ק ח. ב"י לדעת המרדכי והאשיר"י והתוספת

למעלה: (ד) וכן נכון להורות ולהחמיר כו'. פירוש, לטבול בנהרות, מטעם שמא ירבו שם מי גשמים והפשרת שלגים, ואלו אין מטהרין רק כשהם קבועים במקום אחד, והיינו באשבורן, שהוא לשון קערה, וכל נהר הוא זוחל, וזחילה אינו מהני רק המעיין. (ד*) הוא ממקום מקורו. כי נהרא מכיפה מתברך, שאין לך טיפה יורד מלמעלה

כאן קושיא של תרומת הדשן, דבאמת אי הוה מעיקרא כאן זוחלין ועכשיו נתרבו שם נוטפין, הכי נמי דמהני, כיון שמעיין מושך הוא. אלא דקשה עדיין ממה דאיתא בסעיף ח', חוצה לו מותר, מטעם שהמים המועטין מטהרין הפסולין המרובים, כמו שכתבתי שם בשם הרא"ש, וכן מסעיף י', מעיין שהמשיכו לבריכה שיש בה נוטפין דחשוב כמעין, ואמאי לא נימא גם כאן שהזוחלין יטהרו הנוטפין. ואחר העיון נראה לי לתרץ דהכא פסול מטעמא דחיישינן שהפשרת שלגים וגשמים יורדין ממקום גבוה שאצל שפת הנהר, ובוזא אין חבור, דקיימא לן קטפרס אינו חבור, ואם כן חיישינן שמא תטבול באותו מקום מדרון, ושם אין חיבור להזוחלין הנמשכים למטה מן המעיין, ונמצא שטובלת במקום פסול בזוחלין, ויש ראייה לזה ממה שכתב המרדכי הלכות נדה, וזה לשונו, 'ראבי"ה הקשה היאך טובלין בנהר והלא קטפרס דרך ירידתו אינו חבור, ויש לומר דוקא למעלה אין לטבול כו', עד כאן לשונו. על כן הכא נמי יש חשש שמא למעלה הוה כולו מי גשמים ולא מהני חבור דלמטה למי שטובל

רק בנהרות
יש גזירה
אסור מקום
גבוה אצל
שפת הנהר
אבל כל
מעין מטהר
נוטפין
בזריעה
לגמרי

יש להחמיר
מלטבול
בנהרות
בזחילה
מחשש שמא
ירבו
הנוטפין
טעם
המקילין כי
עיקר גידול
הנהר
ממקורו והוי
רוב זוחלין

TAZ:

Ⓣ One should be stringent and not Tovel in a river because of the concern that the majority of its water is Notfin

SHACH:

Ⓢ Water which flowed from the mountains but is now 'collected and still' is a valid Mikvah

Ⓢ The lenient opinion allows immersing in a river all year in its flowing state

Ⓣ Even when the river has noticeably multiplied tenfold from what it was originally, it's kosher for immersion because the majority is still from the spring at the source

TAZ:

Ⓣ* The reason for the leniency is because the main swelling of the river is from its underground source

SHACH:

Ⓢ Where there is a Kosher Mikvah one should only immerse in a river if it's obviously not swollen by rainwater

or the likes, in the mixed river, Ⓢ until the water stands still, and then one may Tovel in it.

[RAMA'S HAGAHA]: Ⓣ And the correct thing is to be stringent and not allow Tevilah in a mixed river.

But there are those who allow Ⓢ immersing in rivers all year round, even during times of rainfall and periods of the melting snow, Ⓢ when the Notfin – the rain and melted snow, are more than the Zochlin – the spring water in the river, because they hold that the main growth of and the majority of the river's water Ⓢ is from its source - the spring beneath. This was the common practice in most areas Ⓢ where there was no Mikvah to use, and one should not protest those who practice this leniency, because they have whom to rely on.

However, one should beware not to immerse in a stream that is completely formed by rainwater, and when there is no rainwater it ceases completely, even though other rivers enter and combine with it during the seasons of rain, and it's formed through them as well, since the river ceases completely when there's no rain. It is thus forbidden to immerse in it even when in its flowing state, until the water is 'collected and still'. But a river that does not cease to flow even when not raining even though it swells when it does rain, it is permitted to immerse in any place in it, according to the opinions of those who are lenient, as well according to the abovementioned common practice.

Se'if 3

She'evin (drawn) water is invalid / In case of doubt it depends if the invalidity is Min Hatorah or MiDerabanan

The forty Se'ah mentioned as the amount necessary for a Mikvah, must not be She'evin (drawn), for if they are She'evin, they are invalid.

[RAMA'S HAGAHA]: And if the entire Mikvah is She'uvין, it is invalid Min HaTorah, and when there's a doubt that there might be a majority of the necessary water that is She'uvין, we are stringent. However, when most of the necessary water for a Mikvah is 'Kosher', and only a minority of it is She'uvין, it is only invalid MiDerabanan, and when in doubt that there might be only a minority of the necessary water that is She'uvין, we are lenient.

Se'if 4

Trusting a non-Jew / Assuming that the Mikvah was filled properly

TAZ:

■ A non-Jew is not trusted even in regard to a Derabanan, and is only believed here because the majority of the required amount was Kosher and the minority must have entered with Hamshacha (flowing before entering the Mikvah, which makes it kosher).

When there is a possibility for the non-Jew to add water directly [without Hamshacha] we don't trust him even if we know that the Mikvah was originally complete.

SHACH:

■ The Bach rules that even in regard to a complete Mikvah a non-Jew is only "trusted" if the Mikvah was locked to prevent him from entering freely.

This is only in regard to when there is reason to assume the non-Jew would benefit from changing the water, we don't assume he would do it out of spite.

■ According to the Mechaber it must be that the Mikvah was locked and that the only way for the minority of the water to enter was by means of Hamshacha, the Rama who disqualifies Hamshacha if it's not on the ground, relies on Sfeika Derabanan to permit such a Mikvah.

A Mikvah which belongs to a non-Jew, who receives payment from the people who use it; one cannot trust the non-Jew in regard to it, unless it is certain that there is (always) at least 21 Se'ah of Kosher water in the Mikvah.

[RAMA'S HAGAHA]: Because the majority of the required amount is Kosher, we are lenient when in doubt.

A Mikvah which was known to us to be incomplete, and is now found full with the complete amount of water necessary, and we do not know who filled it and if it was done in a valid way, if it already had in it the majority of the necessary amount, meaning it had in it at least 21 Se'ah, then we are lenient and assume it's Kosher, and if it did not have the majority of the necessary amount that was certainly Kosher, which poses a Sfeika De'oraisa (a doubt regarding a biblical law), then, if there is reason to consider that a non-Jew may have filled it in order to bathe in it, it is Posul, (as implied in Tosefta), and if not and there is no reason to consider that, and it's certain that a Jew filled it to Tovel in it, it is Kosher, being that the majority of those that deal with a Mikvah and work to make it Kosher are fluent in

באמת
עכ"ם אינו
נאמן גם גבי
ספיקא
דרבנן, ורק
כאן מיירי
שאין דרך
להכניס
המים אלא
בהמשכה,
וממילא כשר
כשיש כ"א
סאה כשרים

שאלין באים כנגדה שתי טיפות מלמטה מן התהום:
(ה) במקוה כ"א סאה. הרב כתב כן על פי שיטתו בבית
יוסף, ותמה על דברי הטור שכתב סתם אין להאמין
לעובד כוכבים, משמע אפילו ביש כ"א סאין, והרא"ש
כתב בתשובה, דביש
כ"א סאין תליא מילתא,
ובאמת לא דק הרב בית
יוסף בזה, דודאי האמת
לא מהימנינן לעובד
כוכבים אפילו במידי
דהוא ספיקא דרבנן,
כדאשכחן בכמה דוכתי
בתלמוד, כל שכן כאן
דיש הנאה לעובד
כוכבים אם היא מלאה,
דנוטל שכירות, על כן
לא מהימנינן ליה כלל
אפילו במלאה, היכא
שיש חשש שנחסרה,
אלא דבתשובת הרא"ש
מיירי שאין העובד
כוכבים יכול לשפוך שם
אלא דרך (בנין) [גגין],
נמצא דהוה שאיבה
שהמשיכוה, וכשר אם
יש רוב מים כשרים,
דהיינו כ"א סאין,
וכדאיתא לקמן סעיף
מ"ד, וזה מבואר
בתשובות הרא"ש שם
שהביא בית יוסף,
ממילא אין חשש רק
באין שם כ"א סאין
כשרים. אבל הטור
מיירי דיכול העובד

היכא
דהעכו"ם
יכול לשפוך
בלי המשכה
אינו נאמן
גם במה
שהיה מלאה

כוכבים לשפוך שם בלא המשכה, ואז יש פסול אפילו
במלאה רק חסר סאה אחת, משום הכי אין להאמין לו
כלל, שיש חשש שהיא נחסרה אפילו סאה א', והטור
למד דין שלו מתשובת אביו, ושפיר דק בדבר, וכן
יראה הלכה למעשה. ודברים אלו שכתב כאן השולחן
ערוך, דאין חשש רק באם אין שם כ"א סאין הם שלא
בדקדוק, וגם מורי חמי ז"ל כתב כמו שכתבת:

הנה: ואם כל המקוה היא שאובין, פסול מן
התורה, וספיקא לחומרא. אבל אם רוב
המקוה כשר והמועט הוא שאובין, אינו אלא
מדרבנן, וספיקא לקולא^ט:

ד. נאמנות של גוי / מתי לסמוך על חזקה שהמציין
אצל מקוה בקיין הן

¹² מקוה שהיא של עובד כוכבים, ומקבל ממנו
שכר, אין להאמין לעובד כוכבים עליו,
(ט) אלא אם כן יש (תמיד) (ה) במקוה כ"א
סאה:

הנה: דמאחר דרובו כשר ספיקו לקולא.

(יח) מקוה שהיתה חסרה לפנינו ובא ומצאה
מלאה, ולא ידענו מי מילא אותה, אי היתה
כבר רובה בהכשר, דהיינו שהיו בה כ"א
סאין, אזלינן לקולא, ואם לא היה רובה
בהכשר, דעכשיו איכא ספיקא דאורייתא, אי
יש לחוש שעובד כוכבים מילא כדי לרחוץ
בה, פסולה, (כך משמע בתוספתא), ואם
לא, דודאי ישראל מילא אותה כדי לטבול
בה, כשרה^א, דרוב המציין אצל מקוה

באר הגולה: ¹². טור בשם תשו' אביו הרא"ש בכלל י"ח סי'
ח'. ¹³. שם בתשובה.

ציונים להרמ"א: ט. טור בשם הרא"ש ור"ש והרבה פוסקים
י. ב"י בשם תשובת רשב"ץ יא. רשב"ץ שם

טז אלא אם כן כו'. והב"ח כתב ד'היינו דוקא בנעול
במפתח, אבל באינו נעול, כיון דהעובדי כוכבים יכולים
ליכנס לתוכו וליטול מים משם כל צרכיהן ולחזור
ולמלאותו, אין להאמינו לעובד כוכבים אפילו המקוה

שלם, דחיישינן שמא
יחזור וימלאנו, וכמו
שכתב הטור, עד כאן
דבריו. ומשמע דלא
חיישינן שנטלו משם
מים והחליפו אלא

כשנהגה בחליפין
(וכדלעיל סי' קי"ח ס"י),

כגון שהמים שבמקוה
סרוחים, ומתיירא שלא
יפסיד שכרו, שלא יטבלו
בו הנשים, וכדאיתא
בתשובת הרא"ש, או
כמו שכתב הבית יוסף
ש'מא זילפום כדי
להוריקה מן המים
המלוכלכים ומלאוה מים
נקיים לרחוץ גופם, עד
כאן לשונו, הא לאו הכי
לא חיישינן שמא כוון
להכשיל, וכן כתב בית
יוסף: יז יש תמיד

במקוה כ"א סאה. אין
כוונת המחבר משום
ספק דרבנן לקולא,
שהרי איהו סובר לקמן
סעיף נ"ג דאפילו כולו
שאוב אינו אלא דרבנן,
אלא מיירי במקוה נעולה
שאין יכולין להכניס
לתוכה מים אלא

בהמשכה דרך הגג, והלכך כשיש בו כ"א סאה אינו נפסל
במים שאובים, כיון שהומשכו, כדלקמן סעיף מ"ד, וכן
הוא בתשובת הרא"ש להדיא, מביאו בית יוסף, והרב
אזיל לשיטתו דלקמן סעיף מ"ו, דהמשכה אינה מועלת
אלא ע"ג קרקע, והלכך הכא בגג פוסלת המשכה, ולכך
הוצרך לטעם ספק דרבנן לקולא, ולכך הצריך שיהא ידוע
שיש שם כ"א סאין תמיד, ודוק: יח מקוה כו'. ע"ל

הב"ח כתב
שגם במקוה
שלם אין
להאמין גוי
אלא אם
המקוה
נעולה
במפתח

במקוה שלם
פתוח יש
לחשוש רק
כשיש להגוי
סיבה
להחליף
המים

להמחבר
מיירי
במקוה
נעולה
והיתר
מסעם רוב
המשכה,
ולרמ"א
המשכה לא
מועיל דרך
גגין, ע"כ
מתיר מסעם
ספיקא
דרבנן

אין ראייה
מכאן שגם
מעין צריך
שיעור מ"ס
לאדם, ולא
בעין שיעור
זה כ"א כדי
שהנסבל
יתכסה בבת
אחת

(ו) הלכך גל שנתלש כו'. פירוש דמטהר בזוחלים כמעין, ואין לומר כיון דהוה כמעין ואפילו הכי בעינן מ' סאה, אם כן קשה ארמב"ם והראב"ד שכתב הטור משמם ריש סימן זה דמעין מטהר בכל שהוא אפילו אדם, דיש לומר הא מכל

מקום בעינן לדעתם שכל גוף האדם יתכסה באותו מעין, כמו שכתב שם בית יוסף, ושיעור זה דמ' סאה הוא שיעור שיתכסה בו אפילו גוף היותר גדול, כדאיתא בגמרא ורחץ את כל בשרו במים, מים שכל גופו עולה בהם, וכמה הם מ' סאה, ועל כן נקט התנא כאן מ' סאה שהוא מילתא דפסיקא: (ז) כשהוא באויר. דצריך שיהא דומיא דמעין ומקוה, שאין דרכן להיות באויר. רש"י: (ח) צריך שלא יהיו מ' סאה של מקוה כו'. הוא הדין של מעין, שכן כתב הטור, ובדבר הזה שוה מעין למקוה:

טבילה
באויר
פסולה כי
אינו דומה
למעין
ומקוה

גם מי מעין
אינו מטהר
בכלי

סעיף ס"ט וס"ק קמ"ח: יט וכל שכן אם הישראל לפנינו כו'. ואין סומכין על העובד כוכבים שאומרין בהיפך, או שאומרין שנתקנה בענין אחר, אף על פי שהן מסיחין לפי תומן, כן כתב מהרי"ק שורש קט"ו, ופשוט הוא: כ ובו מ'

סאה. ואף על גב דמעין סגי לכלים טמאים בכל שהוא, היינו במקום חבור המעין, אבל הכא שנתלש הגל, צריך מ' סאה, דכל שאינו מעין ממש אינו מטהר בכל שהוא. ובתוספות יום טוב פרק ה' ממקואות הניח בצריך עיון, ובב"ח פירש בענין אחר, ולקמן סעיף נ"ו סעיף קטן קכ"ב דחיתי דבריו. גם דברי הפרישה אינן עולין יפה, ולשון הלכך דחקו, אבל לא קשה מידי, דהלכך קאי אוחילה, דיש לו דין ים לטהר בזוחילה: כא צריך שלא יהיו כו'.

לפיכך גיגית שקבעו בארץ ונתמלאת ממי גשמים, אין טובלים בה, כיון שהיה שם כלי עליה קודם שקבעו, עד כאן לשון טור. ומשמע, אם לא היה עליה שם כלי קודם שקבעו, כגון שקבעו עץ או אבן ואחר כך חקקו כשר, וכן הוא במשנה, ובאשר"י ופוסקים, ומביאם בית יוסף: כב ונקבו כו'. דוקא בשוליה (בעינן)

[בעינן] שאינה יכולה לקבל מים כל שהוא, אבל נקבה מן הצד, אפילו כשפופרת הנוד, וגבוה מעט מן השולים, ומקבל מן הנקב ולמטה קצת מים פסולה, כדמוכח במשנה והפוסקים, וכן הוא לקמן סעיף מ':

עד א' נאמן
גם נגד
עכו"ם
המעיד
שנתמלאה
בפסול גם
כשמסיח לפי
תומן
כאן בעינן
שיעור מ"ס
גם לטבילת
כלים, דאינו
מעין ממש
כיון שנפסק
ממקורו

אם היה
עליה שם
כלי בתלוש
אז פסול גם
כשקבעו
בארץ, ואם
חקקו לקבל
אחר
שנקבעה
כשר

נקב המבטל
כלי צ"ל
באופן
שאינה
יכולה לקבל
עוד מים,
דאל"כ גם
נקב גדולה
יותר אינו
מועיל

ועושין כדי להכשירה בקיאים הן, ובודאי בהכשר מילא אותה.

(יט) וכל שכן אם הישראל לפנינו ואומר שבהכשר מילא אותה דנאמן¹⁴, מאחר שבידו לתקנה, וכהאי גוונא עד אחד נאמן באיסורין¹⁵, כדלעיל סימן קכ"ז ועיין עוד לקמן סוף הסימן בדין ספק שאובים:

ה. דין טבילה בימים / גל שנתלש מן הים / טבילה באויר

¹⁴ כל הימים יש להם דין מעין לטהר בזוחילה. (י) הילכך ¹⁵ גל שנתלש מהים (כ) ובו מ' סאה, ונפל על האדם או על הכלים, עלתה להם טבילה.

¹⁶ אבל אם הטביל בגל (י) כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ, אף על פי שיש בו מ' סאה, ¹⁷ או שזרק כלים באמצעות הגל שהוא עשוי כביפה, לא עלתה להם טבילה:

ו. אין טובלים בכלים

(ח) כא ¹⁸ צריך שלא יהיו מ' סאה של מקוה בתוך הכלי, שאין טובלים בכלים:

ז. ביטול כלי וקביעותה בקרקע להכשירה למקוה / מקוה על הגג

¹⁹ הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או עריבה גדולה, (כ) ונקבו

באר הגולה: ¹⁴ משנה ח' פ"ח דפרה ומשנה ד' פ"ה דמקואות ורבי יוסי שם, הסכמת הפוסקים. ¹⁵ משנה ו' פ"ה דמקואות. ¹⁶ לשון הרמב"ם שם בספ"ט מהתוספתא הובאה בחולין דף ל"א ע"ב, וכתבה הר"ש בפ"ד דמקואות. ¹⁷ טור וכפירוש רש"י שם בחולין. ¹⁸ משנה ה' פ"ד דמקואות ובכמה דוכתי. ¹⁹ לשון הרמב"ם בפ"ו דמקואות דין ד' מהתוספתא קסטילון המחלק מים וכו', ורבי אלעזר ברבי יוסי שם.

ציונים להרמ"א: יב. מהרי"ק שורש קט"ו, ודלא כרשב"ץ יג. שם עד"מ

Ⓢ A single Jewish witness is believed over a non-Jew saying otherwise, even if the non-Jew is merely giving over his knowledge of the situation without understanding the implication of his testimony.

its laws, and it is certain that it was done in a Kosher way.

Ⓢ And certainly if the Jew is before us and claiming that he filled it in a Kosher way, he is trusted, being that it is in his capability to do it properly, and in such situations a single witness is believed in regard to Issurin (Torah prohibitions), as mentioned earlier in Siman 127, and see the matter discussed later toward the end of the Siman.

Se'if 5

*The status of oceans / A 'detached wave' from the ocean /
Immersing in suspended water*

TAZ:

Ⓢ We cannot derive from here that a Maayan also requires 40 Se'ah, because this amount is simply needed to cover a person entirely at once.

Ⓢ Tevilah in the air is not valid because it's not similar to the Maayan or Mikvah specified in the Torah.

SHACH:

Ⓢ Here we require the full 40 Se'ah even for Keilim since the water is disconnected from its source.

All oceans have the status of Maayan water; they can purify even while 'Zochlin' [flowing].

Ⓢ Therefore, a wave that is detached from the ocean, Ⓢ and it contains 40 Se'ah, and it falls on a person or on vessels that need to be purified, it is considered a valid Tevilah.

However if one immerses in the wave while it is Ⓢ in the air, before it falls to the ground - even though it has in it 40 Se'ah - or if one were to throw a vessel into the wave which is arced like a dome and there's space between it and the ground, it is not considered a valid Tevilah.